

**Методика навчання природничих дисциплін у закладах освіти.
Історія біології та біологічної освіти**

- Г.Я. Жирська // Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет ім. Григорія Сковороди: збірник наукових праць. - Переяслав-Хмельницький, 2015. – Вип. 37. – Педагогіка. – С.104-113.
2. *Покась Л. А.* Формування дослідницької компетентності в учнів на уроках географії / Л. А. Покась // Географія та економіка в сучасній школі. – 2012. – № 11–12. – С. 4–7.
  3. *Степанюк А. В.* Розвиток дослідницьких умінь студентів як складова професійної підготовки майбутніх учителів природничого профілю / А. В. Степанюк, Н. В. Москалюк // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. – Серія : Педагогіка. – 2010. – № 2. – С. 33–38.

УДК 37.09:509

**ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ В
УСТАНОВАХ ЗАПОВІДНОЇ СПРАВИ**

Дзюба О.А., Жирська Г.Я.

Тернопільський національний педагогічний університет імені
Володимира Гнатюка

E-mail: zhyrska14@gmail.com

Підготовка громадян з високим рівнем екологічної свідомості і культури на основі нових критеріїв оцінки взаємовідносин людського суспільства й природи повинна стати одним з головних важелів у вирішенні надзвичайно гострих екологічних і соціально-економічних проблем сучасної України. У Концепції екологічної освіти України зазначається про необхідність здійснення екологічної освіти різних верств населення, основною метою якої є формування екологічної культури окремих осіб і суспільства в цілому, формування фундаментальних екологічних знань, умінь і навичок, екологічного мислення і свідомості, що ґрунтуються на ставленні до природи як універсальної, унікальної цінності [3].

*Методика навчання природничих дисциплін у закладах освіти.
Історія біології та біологічної освіти*

Екологічна культура охоплює: знання про взаємозв'язки в природі та усвідомлення людини як її частини; розуміння необхідності берегти навколишнє середовище; уміння і навички позитивного впливу на природу; розуміння багатогранної цінності природи; негативне ставлення до людей, що завдають шкоди природному середовищу [1]. Ефективним засобом формування екологічної культури є державні природоохоронні заклади, а саме: заповідники, національні природні парки, ландшафтні парки, природничі музеї. Такі установи самостійно організовують освітньо-виховну діяльність, успішність якої забезпечує те, що в даних закладах розвинені інформаційні бази, ведеться екологічний моніторинг за станом природного середовища, здійснюється безпосередня природоохоронна діяльність не лише окремих заповідних об'єктів, а й значної природної території, є можливість для формування унікальних колекцій, створення музеїв тощо.

Основним завданням освітньо-виховної діяльності в установах заповідної справи є діяльність з усіма верствами населення для забезпечення принципу безперервності екологічної освіти та виховання. Всю еколого-освітню діяльність спрямовують на формування сучасного екологічного мислення, виховання емоційно-ціннісного ставлення до природи, усвідомлення сучасних стратегій та технологій взаємодії з природою. Для проведення роботи на належному рівні необхідно розробляти нові цільові програми, добирати відповідні їм форми та методи еколого-освітньої діяльності. Один з головних напрямків екологічного виховання в установах заповідної справи спрямований на поширення інформації про природоохоронний об'єкт, його цінність та особливості, що здійснюється через роботу із засобами масової інформації: виступи на радіо, телебаченні, публікації у пресі, надання інтерв'ю. Також для розширення уявлення про діяльність установ заповідної справи в них видаються інформаційні буклети, сувеніри з символікою, інформаційні листи щодо обмеження господарської діяльності населення в межах заповідника тощо [2]. В установах заповідної справи можливе створення екологічних стежок, де проводяться

***Методика навчання природничих дисциплін у закладах освіти.
Історія біології та біологічної освіти***

екскурсії для кращого ознайомлення з природою рідного краю, його цінностями, історичними пам'ятками, рідкісними видами рослин та тварин та поширення про них інформації серед громадськості. Також важливим в еколого-освітній діяльності установ заповідної справи є робота з учнівською молоддю. Це проведення різноманітних тематичних уроків, бесід, лекцій, семінарів, «круглих столів».

Важливим є відзначення екологічних дат. До основних заходів належать: Великий зимовий облік птахів, Всесвітній день водно-болотних угідь, операція «Первоцвіт», День дикої природи, Всесвітній день лісу (стартує акція «Майбутнє лісу у твоїх руках»), Всесвітній день води, Міжнародний день Землі, Свято зустрічі птахів, Всесвітній облік мігруючих птахів, Міжнародний день біологічного різноманіття, День захисту тварин, Міжнародний день без паперу, Всесвітній день вторинної переробки тощо. Під час відзначення екологічних дат відбувається інформування населення про дану подію через ЗМІ (публікації у пресі, виступи на радіо), розроблення та поширення інформаційних листівок, бесіди з учнями різних вікових категорій з нагоди певної дати, де обговорюється мета заходу, його основні проблеми та способи вирішення.

Наприклад, щорічна акція «Первоцвіт». Під час підготовки до акції науковими співробітниками розробляються презентації, інформаційні листівки, буклети, в яких вказано важливість даної акції, ознайомлення із червонокнижними видами регіону, із можливими штрафами за адміністративною відповідальністю; через ЗМІ та листівки відбувається інформування населення про суму збитку завдану навколишньому середовищу за знищення, продаж, купівлю та кожну окремо зірвану рослину. Також проводяться бесіди із місцевими органами влади, громадськими організаціями, під час яких закликаємо громадян долучатися до акції. Проводяться бесіди, тематичні уроки, вікторини в школах та дошкільних навчальних закладах, де дітей ознайомлюють із основними видами червонокнижних рослин регіону, їхньою важливістю для природи. Учням демонструють зовнішній вигляд рослин та короткий опис. Також вказують на те, що не потрібно

***Методика навчання природничих дисциплін у закладах освіти.
Історія біології та біологічної освіти***

зривати і ті рослини, які не занесені до Червоної книги, адже якщо масово зривати такі види, то і вони скоро можуть бути занесені до зникаючих. Після обговорення проблеми з учнями проводяться різноманітні вікторини, розв'язування кросвордів, ребусів. розгадування загадок, які стосуються даної тематики тощо.

Література

1. *Жирська Г.Я.* Формування в учнів ціннісного ставлення до природи як компонента екологічної культури / Г.Я. Жирська // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету ім. Волод. Гнатюка. Серія: педагогіка. – 2014. - №2. – С.74-81.
2. *Заповідна справа в Україні: Навчальний посібник* / За загальною редакцією М.Д. Гродзинського, М.П. Стеценка. - К.: 2003. – 306 с.
3. *Концепція екологічної освіти України.* – К., 2001. – 23 с.

УДК 140.8:168.5]:378.091.12:5-051(045)

**ФОРМУВАННЯ УНІВЕРСАЛЬНОЇ НАУКОВОЇ КАРТИНИ
СВІТУ: ПРИЧИННО-СИСТЕМНА МОДЕЛЬ**

Колесник М.О.

Національний університет «Чернігівський колегіум»
імені Т.Г.Шевченка

E-mail: marynka-san@i.ua

Наукова картина світу (НКС) розглядається сьогодні як особлива форма теоретичного знання, вона представляє предмет дослідження науки на певному етапі її історичного розвитку. Досить часто термін "картина світу" застосовується для позначення світоглядних структур. Синонімічно з терміном "картина світу" використають і такі, як "модель світу", "бачення світу", "образ світу". Очевидно те, що поняття НКС використається для систематизації знань, які були отримані в різних наукових дисциплінах. Цілісний образ світу в цьому